

VESTUL ROMÂNIEI

Ziar românesc independent din Oradea-Mare.

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA :
Strada Francisc Doak No. 2.
Telefon 10-02.
Manuscrisele nu se înapoiază.

Director-Fondator : ȘTEFAN MĂRCUȘ

ABONAMENTE:
Apare de trei ori pe săptămână.
Pe o lună. 25 Lei
Pe un an. 260 Lei

EVREII MAGHIARI

Cea mai mare victorie morală a timpului se pare că este triumful principiului naționalităților. S'a văzut că la baza înfrângerii popoarelor nu poate sta decât un naționalism luminat, fiecare popor căutând să ajungă la posibilul de fericire, respectând în același timp fericirea vecinului său. Toate nuanțele socialismului s'au dovedit a fi sau prea chimerice, sau piedici tocmai idealului de înfrățire a lumii. Dacă fiecare popor va deveni fericit în limitele moșiei sale, chiar prin fericirea sa, el va fi folositor lumii întregi. Uitați-vă câtă neliniște și câte greutate aduce Rusia bolnavă lumii întregi și mai cu seamă vecinilor săi. Să se mai adauge la această fericire a fiecărui popor și spiritul de toleranță și respectul reciproc și iată idealul socialismului, atât de înalt, ajuns pe drumuri mai firești, prin naționalism.

Față de această serie de deducții ale minții normale, am putea dar fi acuzati, după cum și suntem, că suntem intoleranți și nu respectăm fericirea celorlalte naționalități conlocuitoare pe acest teritoriu. Lăsând deocamdată pe maghiari precum și discuția dacă acuzațiile lor sunt îndreptățite sau nu, să privim puțin partea evreiască a chestiunii și să încercăm o punere la punct.

Evreii, prin voia împrejurărilor istorice, trădesc aproape în toate țările și în adâncul fiecăruia zace sub formă de închipuire o țară evreiască, fie Palestina, fie alt colț al pământului. Ei sunt un popor unic în felul său, legat de o patrie pământiească încă tot fâgăduită, iar în realitate, toleranți, pe baza unui drept natural și sfânt, să trăiască alături de neamurile cu moșie proprie. Nici drepturi de primii ocupanți, nici confesiuni istorice, ci numai drept natural de viață. Se înțelege că acolo unde evreii s'au asimilat în masa poporului băștinaș, au primit odată cu asimilarea întreaga moștenire de drepturi pe acel pământ. În majoritatea țărilor ei au rămas cu caracteristica rassei și a națiunii lor, susținuți de o religie național exclusivistă. Se înțelege dar ușor pentru ce nu pot fi primiți la masa comună a drepturilor naționale; și iarăși se înțelege pentru ce, cei mai mulți anarhiști și revoltați se recrutează dintre evrei. Statistica nu mai poate fi socotită ca un argument sentimental și ea ne dovedește cele ce am afirmat.

Așa dar o națiune peste o altă națiune, fără să se confunde cu aceasta este o absurditate, sau o nedreptate.

Evreii, așa zisi maghiari, și pe care maghiarii în țara lor îi urăsc fiindcă le-au dat pe un Bella Kuhn și pe alți distrugători de țară, evreii maghiari, pe care nici ungușii, cu toată politica lor de maghiarizare, nu i-au socotit decât tot evrei; acești evrei azi, când dreptatea istorică ne-a dat înapoi ceace era al nostru, vor să fie maghiari, crezând că sub această firmă vor fi auziți de Liga Națiunilor. Iar ungușii îi primesc să-și unească țepetele cu ale lor,

ca să fie corul mai mare, mai ales că evreii știu strașnic să fipe. „Fă-te prieten cu dracul, până treci puntea” spune românul și se vede că și maghiarul a găsit practică această înțelepciune românească. Numai că zadarnic se vor uni maghiarii și cu dracul și cu evreii, căci puntea s'a prăbușit în prăpastie iar tovarășii îi vor duce tot acolo. Provizoratul nu mai poate fi decât în capete medievale, cari mai cred în reînțoarcerea puterii pumnului. Astfel că evreii maghiari sau maghiarii evrei, cari au un foarte puternic simț practic, de data această se cam păcălesc.

Nu le-ar rămâne dar, independent de sinceritatea sentimentelor lor, pe care nici nu li-o cerem, decât să caute a se pune bine cu stăpânul adevărat al casei, cu Românul. Este și cuvințos și prudent să devii evreu român în țara românească, dupăcum ai fost evreu maghiar în Ungaria și după cum ești evreu francez în Franța. Dar ca să fii evreu maghiar în România, să-ți revendici o limbă pe care și-au impus-o vechea gazdă și ea tot mosafir la noi, nu cred să fie mai mare absurditate și lipsă de prudență. Să te sprijini pe drepturile altora, ale ungușilor, care și ele sunt subrede și ei să se sprijine pe concursul țepetelor voastre, nu poate fi ceva mai cusut cu ață albă și mai hibrid în același timp!

Tocmai pentru că Statul nostru vede în vol elemente nestatornice care vă faceți prieteni și cu dracul, tocmai de aceea el vă cere să învățați măcar limba casei, ca să mai aibă o rază de siguranță. Căci despre sentimentele voastre suntem deocamdată tot atât de siguri ca și ungușii!

Iar dacă înalte considerațiuni de sinceră grijă de pace vă mai poate mișca; dacă suuteți în stare să vă ridicați până la înălțimea frumoaselor raze ale fericirii lumesci, atunci ne putem bucura și noi de voi și poate și ungușii.

Dar a vă pierde vremea cu plăzmuiri ascunse, nesincere chiar între voi, înseamnă a vă săpa singuri groapa, atâta vreme cât vă găsiți pe moșia unui neam bun, îngăduitor și ospitalier, dar și cu puteri noi de viață.

George Bota.

Groznică explozie dela Domnești

Alaltăieri Bucureștii au fost zguduți de niște puternice explozii produse la bateria 16/17 situată între fortul Domnești și Bragadiru. Defunăturile au început la ora 7 dimineața și s'au continuat cu intermitență până la ora 2 după masă.

Din imprudența unui lucrător dela „Fero-Chimică” care demontează obuzele și materialul de războiu rămas din războiu,

au explodat 60 de vagoane de explozibile provocându-se o adevărată catastrofă. Până acuma s'au găsit 10 morți și 29 răniți, și s'au deteriorat casele satelor Clinceri, Ciurani, Olteni, Bulgaru, Bragadiru, Căltuna și mai multe clădiri din București.

Din imprudența lucrătorilor acestei societăți, s'au mai înregistrat explozii de acestea cu urmări teribile și acum doi ani. Cu toate acestea nu s'au luat măsurile necesare pentru a evita dezastrul de acum.

E o nepăsare pe care o vestejimi cu toată energia. Pe lângă o avere de zeci de milioane, ni se prăpădesc și vieți, cari ne sunt scumpe.

Cafenelele, localuri de jaf

După ultimul preț maximal fixat la 4 Noembrie s'a stabilit prețul unei cafele cu lapte la 6 lei, pentru funcționari și militari la 4 lei. Deși aceste prețuri sunt exorbitante, totuși patronii localurilor nu în cont de ele. Aseară la cafeneaua Royal am fost nevoiți să plătim, deși funcționari publici, 8 lei (zic opt lei) pentru o cafea, adică dublu decât este maximată.

Intrebăm autoritățile, ce fac? Nu înțeleg să i-a odată măsuri serioase pentru a pune capăt acestei ticăloșii? Vom striga mult în pustiu? Tot același lucru îl spunem și pentru restaurante. Comisia pentru înfrânarea speculei să-și facă datoria, altfel vom fi nevoiți să facem apel, fie la public ca să-și facă singur dreptate, fie ca să intervină la București.

Evenimentele din Germania.

Cum s'a produs revoluția la München. — Arestarea lui Ludendorff.

Berlin 10. (Rador). — Corespondentul nostru ne telegrafiază că revoluția din berăriile müncheneze n'a fost luată de nimeni tragic, la Berlin. Ziarele fac ironii pe contul înscenării de operă ale trupelor lui Hitler, cari în marș de paradă și cu muzică au înconjurat berăria „Bürgerbreuerei” unde von Kahr a ținut discursul său.

Hitler a intrat în berărie și a tras un foc de revolver în plafon. Apoi a luat cuvântul și a propus destituirea guvernului central al lui Ebert, propunând pe Kahr ca guvernator, iar pe sine ca ministru de externe, până la înlăturarea tratatului dela Versailles.

Pe Ludendorff l'a propus ca șef al armatei.

Kahr a primit mulțumind propunerile lui Hitler. Ludendorff a luat cuvântul și a promis că va duce armata germană peste Rhin.

La ora 3 după amiază Stresemann a primit o radiotelegramă că primarul din Nuerrenberg, Kahr și Lossow, l'au părăsit pe Hitler și au ordonat arestarea lui Ludendorff și Hitler. Se crede că revoluția va fi încă azi înăbușită.

Cercurile politice din Berlin, exprimă temerea ca von Kahr, care a jucat un dublu rol, să nu transmită aceste stiri pentru a întârzia luarea de măsuri energice din partea Berlinului. Tot traficul de căi ferate, telegraf și telefon cu Bavaria a fost întrerupt.

La miezul nopții a avut loc o ședință a consiliului de miniștri, la care a luat parte Mahiza și Severing. S'a hotărât luarea de măsuri energice pentru a opri întinderea mișcării dincolo de frontierele băvareze. Nota franceză îndreptată în contra unei dictaturi militare în Germania a făcut o impresie excelentă în cercurile democratice.

Guvernul stăpân pe situație.

Berlin 10. (Rador). — În mod oficial se anunță din Wuerzburg, că revolta din Muenchen a fost înăbu-

șită. Pochner a fost arestat. Toate clădirile oficiale sunt în mâna guvernului. Ludendorff și Hitler s'au baricadat la Ministerul de Războiu. La Muenchen și în toată Bavaria e liniște.

Paris 10. (Rador). — Havas anunță din Muenchen că Reichswehrul a înconjurat comandatura. Au avut loc lupte cu pierderi considerabile din ambele părți. Hitler și Ludendorff au fost arestați.

Atitudinea guvernelor aliate.

Paris 10. (Rador). — Havas anunță că guvernele aliate s'au pus de acord asupra atitudinii ce vor lua față de evenimentele din Germania și mai cu seamă față de dictatura din Bavaria. Conferința ambasadorilor va fi probabil însăcinată să urmărească deaproape desfășurarea evenimentelor și să stabilească eventualele măsuri ce vor fi de luat. Probabil că azi se va întruni conferința ambasadorilor.

Olimpiada scriitorilor unguși

Duminecă la ora 11 a avut loc, în Cluj, olimpiada scriitorilor orădani cari au avut un frumos succes. Orașul nostru se poate mândri că deschide seria acestei mișcări intelectuale cu elemente superioare. Tábéry Géza, Gulácsy Irén, Bărdos, Marot, Korda, Kondor, Ruth Klára și Hilf, au fost viu aplaudați. Tot asemenea și artiștii din localitate.

După scriitorii din orașul nostru, Dumineca viitoare se vor prezenta în fața juriului, scriitorii din Tg.-Mureș.

După reprezentație a fost un banchet la care au participat și reprezentanții presei române.

TEATRU ♦ LITERE ♦ ARTA

Turneul Teatrului Național din București

Luni seara, 12 Noembrie, a. c. — Echipa de turneu a Teatrului Național din București sub direcția cunoscutului literat Ion Marin Sadoveanu, a dat prima reprezentare pe scena teatrului orașenesc din Oradea-Mare, începând cu *Hamlet*, celebra și dureroasă tragedie a prințului Danemarcei, care de veacuri, își plimbă pseudo-bunătatea pe scenele lumii, neînțeles de nimeni.

În rolul titular, maestrul *Demetriad*. Genialul artist își aprofundează rolul și-l trăiește cu adevărat; petrece fiecare scenă cu ochii înălțămâți, iar sufletelor noastre le dă impresiunea că trăesc a avea sbucimata tragedie. Gradează efectul scenic fiecare gest, cu fiecare replică, prin mijloace simple, caracteristice marilor actori cu renume universal. Jocul de scenă când „*Umbră*” îi destăinuște adevărul asupra morții tatălui său, — scena spectacolului-cursă și în special — cea finală, sunt culmi spre cari *Demetriad* urcă cu siguranța ce i-o inspiră puterea geniului său. Alături de d-sa stă d-na *Constanța Demetriad*, care, în rolul greu al Reginei (o țesătură subtilă de înduioșare și ticăloșenie, de lacrimi și zămbete perverse) a contopit lacrimile mamei îndurerate cu zămbetele perverse ale femeii. Decanul scenei române, d-l *Ion Petrescu*, (rol pe care l-a jucat cu deosebit succes acum aproape 50 de ani în Viena alături de marii noștri dispăruți: *Gr. Manolescu* și *Aristița Romanescu*) a fost înduioșător și măreț. Deși mic, rolul acesta prezintă greutatea pe cari numai un actor de talia d-sale le poate învinge. Rolul precumpănitor al Regelui (rol greu prin situațiile dramatice ce le prezintă) a fost jucat cu simț artistic și precizie de d-l *I. Dumitrescu*. Scena „*Rugăciunii*” a fost redată mișcător și de asemenea sbucimul sufletesc al criminalului monarh.

Horățiu, singurul amic al referitului principe al Danemarcei, d. *C. Dutulescu*

ni l-a predat cu multă căldură. Realele sale calități au fost evidențiate în deplinătatea luminei lor. *Horățiu* este un rol care contează în cariera d-sale. *Polonijs*, prefăcutul sfetnic al tiranului rege, a fost redat cu măiestrie de d. *Grigore Mărculescu*. Remarcăm la d-sa — în special — jocul minnat pe scenă și pricepera cu care petrece fiecare replică a partenerului.

Felul cum interpelează d. *M. Constantin* pe *Lovt*, ne îndreptățește în credința că d-sa este un element de o reală valoare artistică. Înduioșetor până la lacrimi (prin joc și prin profunzimea glasului) în scena ultimă și amenințător când vine să răzbuie moartea tatălui său, *Polonijs*. *Groparul* a fost jucat de d. *N. Săvulescu*. Il felicităm că n'a căutat — prin mijloace ieftine — să câștige aplauzele mulțimii. În *Umbră d. Sahighian* a fost în nota justă. Credem că, cu vremea, va avea succese frumoase în acest rol. Bine d. *Conabie* și *Amigdatis* în două roluri episodice. Restul interpretelor a fost completat cu pricepe de d-na *Ad. Mărculescu* și d-nii *Melșanu*, *Măteșcu*, *Emilian*, *Zura*, etc.

Publicul a răsplătit pe meritușii artiști cu zgomote de aplauze și ovațiuni. Pag.

Cumpărați dela producători!

Industria Textilă de Lână

S. A.

Bulev. Regele Ferdinand No. 13

Depozitul tuturor produselor
:- din fabrică. :-
Vânzarea pe lângă prețuri
de fabrică riguros fixate.

Telefon 16-63 Telegram: FONAL

Conspirația din Ungaria

Politia maghiară a reușit să descopere un complot prin care se urmărea schimbarea actualului regim din Ungaria și constituirea noului guvern cu ajutorul trupelor regulate bavareze. Arestându-se deputatul Ulain, s'au găsit asupra sa convenția încheiată cu bavarezii. Este semnata de Szemere și Babula din partea ungarilor în numele „Comitetului național maghiar de acțiune” și urma să fie semnata și de membrii comitetului similar bavarez.

Conform înțelegerii stabilită între conspiratorii unguri și bavarezi, aceștia din urmă erau obligați să trimită trupe bavareze în Ungaria, spre a coopera la lovitura de stat, care era proiectată pentru sfârșitul lunii Noembrie. Trupele bavareze trebuiau să fie la dispoziția conducătorilor unguri cari s'au obligat să furnizeze Bavariei alimente, în schimb.

Pentru aceste motive a trebuit să procedeze și la arestarea lui Szemere și Bobula.

Cu privire la actele găsite asupra deputatului Ulain se mai anunță că printre ele se află și o convenție intitulată „Staatsratrag zwischen Bayern und Ungarn” (Convenții de stat între Bavaria și Ungaria), care se referă la cooperarea între cele două state.

S'a stabilit că se înființase și în Ungaria „trupa de asalt”, după modelul organizațiilor lui Hitler și Ludendorff.

JULIU GERGELY

CROITOR CIVIL ȘI MILITAR

Mare magazin de rechizite
UNIFORME ȘI CHIPIURI

Oradea-Mare, Bul. Reg. Ferdinand, 55

INFORMAȚIUNI

Banchete. Astă seară după reprezentare, cetățenii orașului nostru vor da în sala restaurantului „Palace” un banchet în onoarea artiștilor Teatrului Național din București. Joi la orele 9 seara primăria orașului va da un banchet în sala restaurantului *Rimanoczy*, în onoarea d-lui General *Olteanu* care părăsește garnizoana fiind mutat la comandament superior.

Clubul fetelor române. Acum un an s'a înființat în orașul nostru un Club al fetelor române sub președinția d-nei *Lucreția Frentiu*. Ministerul a aprobat acum statutele acestui Club și au și apărut în gazeta oficială locală.

FABRICA DE PĂLĂRII „METEOR”
PASAGIUL VULTURUL NEGRU

Transformă cu mult gust tot felul de pălării de dame și pălării bărbătești.

Comenzile se primesc la „Erzsébet” Salon de pălării, 10

6—7 milioane pentru cultură. Consilierul cultural *Petre Dejeu* a cerut ca să se prevadă în bugetul comunei pe anul viitor suma de 6—7 milioane lei pentru chestiunile culturale din orașul nostru. Cea mai mare parte din această sumă va fi destinată pentru școli, biblioteca publică și teatrul local. În caz când se va aproba această sumă sperăm că se va ști soluționa în mod mulțumitor pentru toți chestia teatrului care a preocupat atât de mult, în ultimul timp, opinia noastră publică de aci.

ULTIMA ORA

Scandalul din parlament.

În ședința de ieri a camerei, înainte de ordinea de zi, d-l *Dinu Brătianu* a declarat că acuza adusă de d-l *Chirculescu* cum că d-sa a făcut o panama cu pădurile, este neintemeiată. După aceasta a început să vocifereze atacând pe d-l *Chirculescu*. În dispută, amestecându-se și d-l *Tancred Constantin*, s'a iscat un tumult.

D-l *Madgearu* a vorbit în chestia bonurilor *Argetoianu*. Spune că nu l-s'a pus la dispoziție dosarul așa că nu-și poate desfășura interpelarea. În acest interval s'a iscat din nou o ceartă între deputații liberali și *Chirculescu* care a eșit din partidul liberal acum câteva zile.

Semnăturile. Toamna anulul acesta fiind favorizată de un timp admirabil, s'au făcut în județul nostru, toate semnăturile. În caz când vom avea și o iarnă prielnică putem conta pe o producție agricolă cum n'a fost de mult.

Spălătorie chimică

Edificiul Bazar. Partea spre teatru

Primesc tot felul de haine — rufărie pentru curățit chimic. Călcatul hainelor se face imediat

Samuil Borgos

Schimb de deținuți politici cu Ungaria. De trei zile se găsește în orașul nostru d. *Consul General C. Burileanu* însărcinat de ministerul de externe cu schimbul deținuților politici între România și Ungaria. În câteva zile se va termina această operație. Astăzi este așteptat d-l *Davidescu*, delegatul legăției noastre din Budapesta, iar peste trei zile vine și delegatul Ungariei pentru a identifica pe deținuții unguri. Schimbul se face: Toți pentru toți.

Teatru. Astăzi seara trupa teatrului Național din București joacă la teatru „*Regina Maria*” „*Vlaicu Vodă*” cu *Ar. Demetriade* în rolul titular. Măine seară „*Pe malul Gârlei*” „*Moartea lui fulger*” și „*Arvinte și Pepelea*”.

La sfârșitul lui Noembrie apare calendarul ziarului „Vestul României”.

Știri mărunte

Din Tară

— M. S. Regina suferă de o ușoară bronșită febrilă.

— România va face un împrumut de 500 milioane franci, în Franța, concesionând redevența de petrol.

— *Sandi Bacaloglu* care a lovit pe *I. Rosenthal* directorul zărilor „*Adevărul*” și „*Dimineața*” a fost pus în libertate pe cauțiuni morale.

— Judecătorul de instanță care acum o luna confirmase mandatul de arestare a lui *Zelea Codreanu* Tatăl și celorlalți bănuși, acum, judecându-se reconfirmarea a înfirmat mandatul de arestare emis contra acestora, confirmând numai mandatele de arestare a studenților *Dănulescu* și *Bandac*. Parchetul a facut apel.

— În ziua de 10 c. M. S. Regele însoțit de ministrii, *Văitoianu* și *Moșoiu* au fost la Arad.

— Trei medici din Iași au fost trimiși în America pentru a-și continua studiile. Vor fi întreprinși de fondul *Rocketeller*.

— Comisia pentru formarea bugetului C. F. R. a stabilit provizoriu cifra viitorului buget la 10 miliarde lei din care 5 miliarde este prevăzută numai pentru materiale.

— În bugetul Ministerului de Culte s'a prevăzut suma de 1.000.000 lei pentru construirea unei biserici ortodoxe în Satu-Mare.

— Fundațiunea culturală „*Principele Carol*” va organiza anul acesta secțiunea românească la expoziția internațională de artă plastică din Veneția.

— În satul *Condurato* din jud. *Prahova* a izbucnit un groaznic incendiu, luând foc de-odată peste 50 de case. A ars și o mare cantitate de cereale. Pagubele sunt enorm de mari.

Din străinătate

— Guvernul din Berlin a reușit să înăbușe mișcarea separatistă. Generalul *Ludendorff* a fost arestat. Se spune că *Hitler* a încercat să evadeze.

— Guvernul german a răspuns aliaților că nu poate să admită controlul militar în momentele de față deoarece starea de spirit este foarte agitată din cauza ocupațiunii și a crizei economice. Guvernul german nu poate garanta în astfel de condițiuni siguranța ofițerilor francezi și belgieni.

— Acuzată, curtea regală din Grecia, că a sprijinit mișcarea contrarevoluționară, regele a declarat ministrului *Romanos* că nu are nici un amestec.

— În Grecia continuă procesul revoluționarilor judecat, după cum am anunțat, de o curte marțială extraordinară.

— În Franța, la Paris, au fost arestați soții *Denoyelle* în etate de 58 și 50 de ani, portarii unui imobil. Cercetările au dovedit că aceștia au furat timp de 20 ani pe locatarii lor cu peste 4 milioane lei.

— Politiia ungară a arestat pe deputatul radical *Ulain*, bănuț că avea legături cu mișcarea reacționară din Bavaria. A mai arestat pe redactorul ziarului „*America*” din Budapesta și pe fostul redactor al unei reviste naționaliste. Făcând apoi o razzie, poliția a arestat vre-o 30 refugiați germani.

— Căile ferate italiene de nord vor fi electrizate.

— La Torino s'a inaugurat expoziția internațională a invențiilor și a progreselor industriale.

— În ziua de 11 s'a sărbătorit în toate bisericile din Anglia ziua armistițiului. S'a impus pauza de două minute timp în care orice activitate a încetat.

— Guvernul grec prepară o carte albă în chestia incidentului dela *Corfu* și a asasinării din *Kakavia*.

— Numărul muncitorilor fără lucru din Anglia se ridică, la 15 Oct., la 1.213.900 adică cu 2372 mai mult decât în săptămâna precedentă.

— La 28 Noembrie se va deschide Camera italiană.

Procesul Aurel Lazar

Banca de credit ungară

În anul 1919 când s'a făcut schimbul de coroane, filiala băncii de credit ungară din localitate a adus în mod clandestin în țară coroane în valoare de 18 milioane spre ale preschimba în lei. Aceasta contrabandă fiind prinsă de autoritățile noastre a fost confiscată, iar banca a fost dată în judecată. Pentru bancă a pledat d-l *Dr. Aurel Lazar* ca apărător. A pierdut însă procesul atât la tribunal cât și la Curtea de Apel și *Casație* și a fost amendată cu 9 milioane lei. D-l avocat *Dr. Aurel Lazar* pretinzând un onorariu de 5 milioane lei, a dat banca, care a refuzat ca să-l plătească, în judecată.

Azi s'a dezbătut la tribunalul din localitate acest proces. A pledat pentru bancă d-l *Dr. Sever Andru*, care a arătat că pretenția d-lui *Aurel Lazar* este exagerată mai ales că a pierdut procesul în fața tuturor forurilor. Procesul s'a amănat.

Blănărie nouă!

Primesc tot felul de lucrări în blănărie cu prețurile cele mai convenabile.

Pasagiul „Vulturul Negru”
:- prăvălie No. 82 :-